

Øster Strandgade

Af Christian Ringskou

Tag vandrestøvlerne på og sæt dig godt til rette i sofaen. Vi skal på historisk gåtur gennem en gade i det gamle Ringkøbing. Hvis du er trofast læser af Opdatering, ved du allerede, hvad der venter. Den følgende tur gennem Øster Strandgade er nemlig et 10 års-jubilæum for historiske fotoartikler af denne type.

Sidste år afveg vi lidt fra den sædvanlige fremgangsmåde. I stedet for en vandring gennem en gade fra den ene ende til den anden med gamle og knap så gamle fotografier var vi en tur på havnen for at se på skibe, fiskere, moler og bygninger. Men nu vender vi tilbage til det oprindelige koncept. Vi står altså på havnen, drejer omkring, så vi ser mod øst, og lige derovre på den anden side af rådhuset, som selvfølgelig ikke er bygget endnu, har vi Øster Strandgades udmundning ved stranden.

Når Ringkøbing Fjord Museer har gæster med på byvandring i det gamle Ringkøbing, slutter vi altid med en tur op gennem Øster Strandgade, der, som navnet siger, markerer østsiden af Ringkøbings

ældgamle gadesystem. Som i byens andre gader er de middelalderlige minder kun en svag hvisken. Det kræver lidt fantasi at aktivere de mange potteskår, mønter og stolpehuller, der helt sikkert gemmer sig under huse og brolægning, som en del af oplevelsen. Til gengæld er Øster Strandgade rig på huse fra 1800-tallet. Vi siger gerne til gæsterne på vores byvandring, at Øster Strandgade måske er lidt fattig på prangende og specielle huse, men at gaden til gengæld er et af Ringkøbings mest komplette kulturmiljøer med ubrudte rækker af karakteristiske velbevarede vestjyske købstadshuse. Den opmærksomme fodgænger i Øster Strandgade lægger mærke til, at her er kampestenssokler og en del huse, der efter vestjysk tradition savner sålbænke under vinduerne. Så ved han, at han er i godt gammelt selskab. Hvis husrækkerne i en gade er som tænderne i et smil, har Øster Strandgade virkelig et pænt smil. Her mangler ikke mange tænder, og vi træffer kun få guld-tænder, tandbøjler og proteser.

Ringkøbing
Øster Strandgade

RIM6907F52

Fotograf: Jens Holm

Så selvom det er vældigt fotogent, må vi altså tage afsked med havnens stemning. Slut med fiskernes tjærede ruser til tørre i solen og op imod Øster Strandgade tværs hen over den grund, hvor rådhuset nu ligger.

RIM5487F5

Fotograf: Måske Anders Grimstrup

Det er en lys og mild dag omkring 1930. De spadserende langs fjorden er i sommertøjet. Hvis den lille familie drejer til venstre, går de den samme tur gennem Øster Strandgade, som vi skal på.

Læg mærke til de solide stensætninger. Der hersker ikke altid idyl her ved stranden. Når fjorden er islagt, og det sætter ind med tøj og søndenvind, rejser meterhøje knagende og klirrende isskruninger sig over stranden og truer med at nå husene med ødelæggende kræfter. Højvande er også et problem. Bag på dette foto læser man en beskrift: "Meistrups Hus. Når vandet skyllede op over kampestensdiget, rykkede Meistrup ud".

RIM6214F22

Fotograf: Ukendt

Til en start bliver det lidt svært at leve op til løftet om en gade med genkendelige gamle huse. Disse første små beskedne huse med forhøvet på gadens vestside er væk. Desværre. Men vi kan godt fornemme, at madam Flinker og madam Ibsen¹ måske er ved at opbygge et vist vedligeholdelsesefterslæb i deres gamle huse.

RIM9128X6Q

Fotograf: Måske Anders Grimstrup

Vi drejer hovedet en kvart omgang mod højre. Så vi får nummer 30 centralt i motivet og et første kig op langs gadens vestside med en hel række eksempler på den karakteristiske opmuring af de mest udsatte tagsten i valme og gavle.

Der er børn i motivet. Altid masser af børn. Måske især her i småfolks gader ved fjorden. Martin Haakonsen, født i 1943 og meddeler af mange oplysninger til denne artikel, fortæller, at Øster Strandgades børn i 1950'erne var "fjordunger", mens børnene fra gaderne umiddelbart mod vest var "havneunger". Der herskede ofte ufred mellem disse to partier, men ikke værre end, at hvis "byungerne" fra gaderne længere mod nord eller "bymarksungerne" fra de nye kvarterer mod øst dukkede op, for eksempel for at løbe på skjorter på fjorden, kunne fjordunger og havneunger danne fælles front med den udefrakommende fjende.²

RIM7749F1

Postkort

Samme motiv, men ældre. Nu står nummer 30, som var mintgrøn på det kolorerede kort, i blankmur. Sådan må vi forestille os med mange af de gamle huse. Vi kender dem – måske gennem 100 år – som pudsede, men det var sjældent deres oprindelige udseende. Her ser jo ganske hyggeligt ud, og barnepigen med de fire børn i baggrunden tager det heller ikke så tungt. Men læg mærke til, hvordan regn og vind har opløst gadens hestepærer og lagt en hel del af dem op på fortovet. Vi fra det daglige brusebads tidsalder ville få et chok, hvis vi kunne rejse tilbage og opleve fortidens hygiejnestandarder.

RIM5471F4

Fotograf: Jørgen Borg

Men vi må også i gang med gadens østside, hvor vi tager med Ringkøbing Museums fotograf, Jørgen Borg, på arbejde i 1981. Huset centralt i motivet med den hvide gavl, nummer 43, er bevaret. De øvrige huse er skiftet ud i mellemtiden.

Og hvad er det for et besynderligt baraklignende hus skråt overfor Søndergade? Martin Haakonsen fortæller, at tyskerne havde en eller anden tilstedeværelse her, men det er ikke helt klart, om barakken blev opført under krigen eller om den var yngre. I dag er den i hvert fald væk. Ringkøbing Fjord Museer modtager gerne oplysninger, der kan præcisere vores viden.

RIM5023A

Fotograf: Ukendt

Med nummer 26 og 24 ved nordvesthjørnet af krydset med Søndergade når vi til gadens mest fotograferede miljø. Vi nøjes med et par stykker. I Ringkøbing Fjord Museers samlinger findes en lidt primitivt udført stork i bly og jern. Før den gamle fugl kom på museum, var den monteret på den store kvist centralt i motivet. Man kan lige ane den på billedet – i hvert fald på originalen. Bygningen var derfor altid kendt som storkereden.³ I 1970'erne arkiverede museet en lille mundtlig overlevering ifølge hvilken, storken skulle betyde bordeldrift. Vi kan ikke be- eller afkræfte denne oplysning, men måske var der ikke altid så idyllisk i Øster Strandgade, som alle disse smukke solskinsbilleder kan forlede os til at tro.

RIM5471F1

Fotograf: Anders Grimstrup

Udlængslen og eventyret findes også her lige midt i idyllen: "CANADA" læser vi på skiltet og med småt "Skandinavien Amerika Linien". Så når Ole sad og sang på en knold og sang et sted på den vestjyske hede, skulle han herind omkring for at købe sin billet til eventyret over det store hav. Fårene står der endnu og glør. Tra-la-la-la-la-la-la!

RIM1346F24

Foto: Ukendt

Ved Storkereden har vi chancen for at komme ind i baggården. Her er kalket over stok og sten, så det er ikke lige til at få øje på, men faktisk har vi fat i noget af det eneste bevarede bindingsværk i Ringkøbing. Den gamle byggeskik baseret på et skelet af kraftigt tømmer blev allerede omkring år 1800 fortrængt af tegl og grundmur i det engang så træfattige Vestjylland. Så mens østjyderne kan fremvise bindingsværkshuse i deres købstæder – ofte ikke ældre end de gamle murstenshuse i Ringkøbing – må vi nøjes med små rester i porte og baggårde. Ingen regel uden undtagelse, men vi vil ikke komme nærmere ind på Hotel Ringkøbing her.⁴

RIM6907F103

Fotograf: Jens Holm

Kan du huske dengang, der altid lå sne? Nå ja, måske var det ikke altid, men her er den i hvert fald god nok. Vi har kæmpet os gennem driverne lidt længere op i gaden og ser nu tilbage mod fjorden.

RIM5507F9

Postkort

Næsten samme sted, blot et par skridt længere oppe. Årstiderne har hver deres charme, men det her er mere fremkommeligt.

Frit udsyn fra gaden over fjorden, så selvom vi er oppe i farvefotografiets tidsalder, må vi være før 1970. Rådhuset ikke bygget endnu.

Det lille orangegule hus centralt i billedet husede arbejdsmand Henriksen med familie i 1950'erne – mand, kone og 13 børn med lokum og vand i gården.⁵

RIM1346F30

Fotograf: Hugo Matthiessen

Hugo Matthiessen var, udover fremragende kulturhistorisk forsker og museumsinspektør ved Nationalmuseet, også en dygtig fotograf. Trofaste læsere af denne artikelserie vil vide, at vi træffer ham på opgave i Ringkøbing, hvor han dokumenterede gamle købstadsmiljøer i september 1918. Han havde sans for detaljen. På den anden side af gaden, i nummer 17 fik han øje denne barokke fordør. Gå forbi, og du vil opdage, at døren er væk. Men frygt ikke. Den er bevaret på Ringkøbing Fjord Museer.⁶

RIM1346F17

Fotograf: Hugo Matthiessen

Motivet domineres nu af det karakteristiske hus i nummer nr. 13. Gadens eneste gamle hus i to etager – eller hvad? Faktisk er der nærmere tale om 1½ etage. Det er nemlig kun til gaden, den glemte bygmester fra dengang i 1860- eller 1870'erne satte den fornemme førstesal på. Til gården er forholdene mere beskedne med højt tag og udnyttet tagetage.

Den stilrene, men mere undselige bygning i forgrunden, nr. 15, husede 1865-76 Ringkøbing Sparekasse, der startede i 1844 i lokaler længere oppe i Øster Strandgade, og som senere flyttede til Søren Harpøths gård i Østergade, før den fik sin egen store bygning også i Østergade.⁷

RIM6907F99

Fotograf: Andreas Beiter

Stadig halvandenetagershuset i fokus, men nu set fra den anden side med blikket ned mod fjorden. Under ombygning i 1953 fandt ejeren, murer Bruun, et hemmeligt rum bag en dørgerigt, hvor en lille samling af personlige småting tilsyneladende var gemt ved husets opførelse. Men hvorfor gemme en fingerring, en hjertemusling, en strandsten, en lille flaske, et fingerbøl, en lille fløjte, en pind og en korkprop mellem dør og mur? Måske er det magiske amuletter, der skulle beskytte husets beboere mod gengangere og ondskab? Ringkøbing Museum førte brevveksling med museumsforstander H.P. Hansen på Herning Museum, der var en stor ekspert udi kloge folk og overtro, men man kom ikke rigtig frem til, hvad meningen skulle være. Mennesker gør mærkelige ting.⁸

RIM6214F24

Postkort

Vi går et par skridt baglæns (den unge kvinde med barnevognen kigger godt nok på os, men lad hende bare glo). Vi drejer blikket lidt, så vi kan se husene i gadens vestside. Her får vi afholdslogen N.I.O.G.T.'s bygning i fotografens linse. N.I.O.G.T. (Nordisk Independent Order of Good Templars) var i 1892 brudt ud af I.O.G.T. (Independent Order of Good Templars). Uoverensstemmelsen bestod i, at den sidstnævnte organisation var totalafholdende, mens den førstnævnte, altså den i Øster Strandgade, tillod nydelse af lys øl. I folkemunde blev det lidt for meget med alle disse tempelforkortelser, så de to afholdsloger blev henholdsvis benævnt Øllogen og Vandlogen.⁹

RIM5504F3

Fotograf: Ukendt

Videre til nummer 4 lige ved siden af logen. Her træffer vi sadelmager Gravensgaard fra Bredgade (med hænderne i lommerne) på besøg hos kollegaen Frantz Heinrich Outzen (i døren). Det gamle sadelmagerhåndværk var presset af automobilernes indtog, og på skiltet over døren læser vi, at Outzen også tilbyder tapet og linoleum. Ringkøbing Håndværkerforenings jubilæumsbog oplyser, at Outzen var en dygtig møbelhåndværker, og at han var den første i byen, der kunne lægge linoleumsgulve.¹⁰

RIM6819, bilagsmateriale
Fotograf: Jens Aarup Jensen

Nu er vi i 1988. Outzens huset var lidt misligholdt, og det var tid til en gennemgribende istandsættelse. I den forbindelse fik Ringkøbing Museum lejlighed til at brække gulvet i sadelmagerens værksted op og undersøge, hvad der var gået forud.

Øverst var der spor efter sadelmager Outzens håndværk i form af læderstumper. Som ventet skiftede udgravningens potteskår fra 17-1800-tallets jydepotter og porcelæn til den gamle middelalderkøbstads kuglepotter, efterhånden som arkæologen kom dybere ned. Men der var mere. I en del af feltet dukkede en gammel, måske middelalderlig brønd op. Efter kendt vestjysk skik var brønden ikke sat i sten eller træ, men med klægtørv. Sådan en brønd var god nok, hed det sig. Man skulle bare ikke komme til at berøre siderne eller røre for meget rundt i vandet, for så blev det mudret – endnu et eksempel på vores forfædres beskedne krav til hygiejnen.¹¹

RSM10593F99

Postkortforlæg, Stenders Forlag

Endnu et par skridt baglæns op mod Algade. Vi er i 1956.

Vi konstaterer, at der er bogtrykkeri i nummer 1. Det er der ikke noget mærkeligt i. Midt i 1900-tallet havde lille Ringkøbing fem-seks trykkerier. Her er det Svend Aage og Tove Jacobsens virksomhed (ægteparret supplerede i øvrigt indtægten med arbejde som danselærere om aftenen), startet i 1947 af Victor Christensen Damgaard, som i 1953 rejste til USA. Ægteparret Jacobsen drev trykkeri i Øster Strandgade indtil 1965. Senere overtog de det større A. Rasmussens Bogtrykkeri i Nørregade.¹²

RSM10548F48

Fotograf: ukendt

Vi er fremme ved bagbygningerne til en af Algades mest karakteristiske købmandsgårde, nemlig den med den gule hjørnebygning med førstesal. I 1944,¹³ hvor dette foto blev optaget, blomstrede forretningen under købmand I.A. Jensen, og den lagde beslag på sidebygningen i Øster Strandgade.

Måske er det vognmand Bøndergaard i nummer 17, der kommer kørende med en af sine to lastbiler.¹⁴ Helt op i 1950'erne kunne det lade sig gøre at drive vognmandsvirksomheden her i den gamle smalle købstadsgade.

Gå selv forbi og se, hvordan de store udstillingsvinduer er erstattet med mindre, der klæder det bevarede bindingsværk meget bedre.¹⁵

RIM6214F12

Fotograf: Formodentlig Carl Christian Carlsen eller fotograf Paulsen

Ved vejs ende får vi adgang til det i 1863 nybyggede apotek (nu tøjbutik) på den anden side af krydset med Algade. Fra altanen på første sal kan vi overskue den lave købstads røde tage med de lysende hvide opmuringer af rygninger og valme. Sammen med fotografen får vi et herligt indtryk af Øster Strandgade, som den så ud i 1860'erne, før husene et efter et blev pudset og malet.¹⁶

Noter

1. Sådan hedder de ifølge en beskrift bag på billeder.
2. RSM10943B1
3. Jensen, Jens Aarup: Ringkjøbing Gadebilleder dengang og nu, Bollerups Boghandel, 1981, s. 108
4. Der har vi nemlig været. Se selv efter i Opdatering 2015
5. Oplyst af Martin Haakonsen, RSM10943B1
6. Museumssag RIM6977
7. Bøgner, J.I.: Ringkjøbing og Omegns Sparekasse 1844-1944, A. Rasmussens Bogtrykkeri, 1944 s. 87-89
8. Museumssag RIM5681
9. Wikipedia
10. Erlang, F.K.: Ringkjøbing Haandværkerforening – 1861 24. Februar 1936, A. Rasmussens Bogtrykkeri, 1936, s. 154
11. Museumssag RIM6819, Palle Eriksen: "En sojbrønd fra Ringkøbings middelalder?" i FRAM – Fra Ringkjøbing Amts Museer 1988, s. 67-72, Palle Eriksen: "Vestjysk vandforsyning" i Skalk 1989:1 s. 28-30, Helle Henningsen: "Ringkjøbing i middelalderen" i KUML 2004 s. 242-43
12. Mortensen, Per Hauge: Trykkerier i Ringkjøbing gennem tiderne, A. Rasmussens Bogtrykkeri, 1999, s. 70-75, Leergaard, Dorte Siig: "Da Ringkjøbing var en af sortekunstens højborge". Artikel i Dagbladet Ringkjøbing-Skjern 28. december 2014
13. Billedet er optaget til, men ikke benyttet i Bøgner 1944
14. Oplyst af Martin Haakonsen, RIM10943B1
15. Også denne byfornyelse gav anledning til en arkæologisk undersøgelse. Resultaterne falder i tråd med en række andre undersøgelser i det gamle Ringkjøbing: Byen går tilbage til 1200-tallet. Under kulturlagene viser gamle pløjesor, at Ringkjøbing er anlagt på dyrket mark. Museumssag RIM7703
16. Jensen s. 115-16